

Folklor xalq həyatının əks-sədasıdır

(əvvəli 19, 20 və 21 aprel tarixli saylarımızda)

Dr. Məhəmməd İbadi 1979-cu ildə Təbrizdə anadan olub, "Alışiq" təxəllüsü ilə şeirlər yazır. 14 yaşından şeir yazmağa başlayıb. İlk şeiri Təbrizdə "Məhdi Azadi" qəzetində çap olub. Elə o zamandan aşıqlar tərfindən bir çox şeirləri oxunmaqdadır. Həmin illərdən folklor toplamağa cəhd göstərib, onlarla cild kitabı işıq üzü görüb. Dr. Alışiq ilk təhsilini Təbrizdə başa vurduqdan sonra, 2009-cu ildə Türkmənçay şəhərində universitetə daxil olub. 2013-cü ildə Şəbistər şəhərindəki universitetə dəyişilib. 2015-ci ildə Bakı Dövlət Universitetində Azərbaycan ədəbiyyatı və folkloru üzrə təhsilini davam etdirib. Bir müddət Təbriz radiosunda folklor və aşiq ədəbiyyatı bilicisi kimi çalışıb. İrandakı Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin sədri. Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin və Aşıqlar Birliyinin üzvüdür. İran Aşıqlar Evinin Azərbaycan bölməsinin sədri, Təbriz bələdiyyəsi şurasının mədəni - ictimai müşaviri, İran Aşıqlar Evinin müəssis üzvü və rəis müavini, həftəlik "Bayatı" adlı aşiq ədəbiyyatı dərnəyinin müdiri və s. vəzifələri icra edir. 2013-cü ildən indiyə qədər 70 cilddən artıq Azərbaycan ədəbiyyatı və xüsusilə aşiq ədəbiyyatı haqda kitablar tərtib edib. Dr. Məhəmməd İbadi Alışiq böyük istedadla malik olan insandır.

Folklor qaynaqlarında və klassik ədəbiyyatda mifoloji-bədii dünyagörüşün izləri bu gün də qalır... Güney Azərbaycan folkloru dərin bir dəryadır ki, toplanılması, çap olunması və təbliği hələ də davam edir.

Bu məktəbəqədərki yaradıcılıq qaynaqları üçün səciyyəvi olan bir cəhətə də diqqət yetirmək gərəkdir. Həmin dövr M.H.Təhməsinin yazdığı kimi, bir sıra İslam təriqətlərinin müxtəlif səbəblərlə bağlı öz kökündən qopub İslamın böyük qolu hesab etdikləri şübhəli ətrafında birləşməsi dövrü idi. Bu isə şəriət-təriqət-həqiqət kimi sufi dünyagörüşünə məxsus mərhələləri keçib Allahın dərgahına qovuşmaq həqiqəti ilə bağlıydı. Təb-

riz aşiq ənənələrinin ilk öncə bu düşüncəni qəbul etməsi, az sonra isə bu etik düşüncəni milli əxlaqi dəyər səviyyəsinə yüksəltməsinin iki böyük nəticəsi oldu. Birincisi, Təbriz aşiq sənəti onu assimilyasiya edə biləcək bütün dəyərlərdən əsaslı şəkildə ayrılıb peşəkar ifaçılıq yolunu formalaşdırdı. İkincisi isə yayıldığı geniş ərazini öz nüfuz dairəsində saxlaya bilən qüdrətli Təbriz aşiq məktəbini yaratdı. O, XVI əsrdən başlayaraq orta əsr Azərbaycan mənəvi-əxlaqi, etik-estetik dəyərlərinin üç istiqamətdə yüksəlişini təmin etdi. Birincisi, Təbriz aşiq məktəbində ozan yaradıcılıq qaynaqları zəminində güclü aşiq musiqisi sinkretizmi yarandı. Anadolu və Şirvan musiqisinin bir sıra əlamət, xüsusiyyət və ifa tərzlərindən istifadə edilməklə aşiq musiqisi yeni mərhələyə yüksəldi. İkincisi, zəngin xalq şeiri şekilləri əsasında özünəməxsus poetik dəyərlərə malik aşiq poeziyası yarandı və XVI əsrdə Qurbaninin yaradıcılığı ilə zəngin ədəbi məktəb səviyyəsinə yüksəldi. Təbriz aşiq şeirinin tarixi, ədəbi-poetik yüksəlişi mərhələsində şəriət-təriqət-həqiqət görüşlərini dünyəvi dəyərlər əvəz etməyə, bəşəri ideal-lar aşiq şeirinə gəlməyə, həqiqətin kamil əxlaqi dəyər kimi vəsf olunması və bütün bunların zəminində isə Azərbaycan mədəniyyəti, sənəti və ədəbiyyatında intibahın başlanmasına mühüm təsir göstərdi. Üçüncüsü, bu məktəb eyni zamanda Şirvan məktəbində nəzərəçarpan milli dastan yaradıcılığını repertuara gətirdi, qısa tarixi müddətdə onu yeni mərhələyə yüksəldə bildi. Şirvan məktəbindən fərqli olaraq Təbriz aşıqları dastanları, nağılları repertuara daxil edib onları yenidən işləmək yolu deyil, bir-başa sevgi macəralarını dastanlaşdırmaq ənənəsini seçdi. Bu yaradıcılıq prosesində epik-lirik üslubun çarpazlaşması yolu ilə Şirvan aşıqlarından müəyyən ölçülərlə fərqlənən yeni dastan tipini formalaşdırma bildi.

(davamı növbəti saylarımızda)

Esmira FUAD,

filologiya elmləri doktoru.